

ДІЯЛЬНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЦЕНТРУ В УКРАЇНІ (1994 – 2006 рр.)

Стаття присвячена висвітленню діяльності Французького культурного центру в Україні у 1994 – 2006 рр., проаналізовано основні напрямки роботи Центру, його внесок у розвиток українсько-французьких відносин в гуманітарній сфері.

Ключові слова: Французький культурний центр, українсько-французькі відносини, культурна співпраця.

Україна проводить багатовекторну зовнішню політику, приділяючи увагу розвитку двосторонніх відносин в політичній, торгово-економічній, освітній, науковій, мистецькій та інших сферах. Для здійснення міжнародного культурного обміну створюються спеціалізовані центри, роль яких в культурному житті України зростає з кожним роком. В Україні на даний час діють Азербайджанський, Болгарський, Вірменський, Ізраїльський, Польський, Чеський культурні центри, Литовський культурно-діловий центр "Гінтарас", Британська Рада, Українсько-японський культурний центр, німецьку мову та культуру пропагує Гете-інститут, при американському посольстві, в так званому Американському домі, працює бібліотека тощо. Проте одним з найактивніших міжнародних культурних осередків є Французький культурний центр в Україні.

Структура, завдання, досягнення, результати діяльності Французького культурного центру практично не знайшли висвітлення в сучасній науковій літературі. Є публіцистичні статті, повідомлення, присвячені окремим акціям, заходам, організованим Французьким культурним центром. Найбільш інформативною на даний час можна вважати статтю Л.Амеліної "Ближче до Франції", де авторка з мистецької точки зору описує заходи, організовані Центром, в 1992 – 1995 рр.¹ На жаль, у цій статті є деякі неточності. Наприклад, авторка називає бібліотеку та медіатеку Центру "Альянс Франсез"², що не відповідає дійсності.

Пропоноване дослідження має на меті висвітлити структуру Французького культурного центру в Україні, проаналізувати основні сфери його діяльності та визначити внесок у розвиток українсько-французького співробітництва. Джерелами для написання даної статті стали програми діяльності Французького культурного центру за даний період часу, матеріали ЗМІ, що висвітлювали заходи та акції, які були організовані центром, нормативні та архівні документи, а також офіційні Інтернет-ресурси.

Процес створення Французького культурного центру в Україні було розпочато ще в 1991 році із встановленням дипломатичних відносин між Україною та Францією. Проте юридичне оформлення Французький культурний центр отримав тільки із підписанням Угоди між урядом України та урядом Французької Республіки про статус та умови діяльності культурних центрів 3 травня 1994 року. Цього ж дня о 16.00 відбулося урочисте відкриття нових приміщень Центру по вулиці Горького, 104. Про важливість події вказує присутність на урочистому заході міністра у Європейських справах у Французькому уряді Алена Ламассура. Також очікували на присутність Президента України Леоніда Кравчука, про що свідчить офіційне запрошення Посольства Французької Республіки в Україні за підписом Посла Мішеля-Ів Пессіка: "Ваша присутність, пане Президенте, на цій урочистості, присвяченій франко-українським дружнім стосункам, буде великою честю й приємністю для нас і наших українських та французьких гостей. Вона підкреслить високий рівень культурних відносин між нашими двома країнами і ту важливу роль, що в них відіграє діяльність Французького Інституту". На листі збереглась резолюція: "Президенту доповідалось, визнано недоцільним. 10.05.1994"³. Важко зрозуміти в чому криється причина "недоцільності" участі Президента у відкритті ФКЦ, адже в цей же

день Ален Ламассур, в який мав "усне послання Пана Баладюра" (Прем'єр-міністра Французької Республіки), був прийнятий Леонідом Кравчуком⁴.

Французький культурний центр розпочав свою активну діяльність на чолі з директором Бернаром Вантомом, який керував ним до 1996 року. Завдяки підписанню угоди між урядом України та урядом Французької Республіки про статус та умови діяльності культурних центрів ФКЦ отримав юридичне оформлення, було чітко регламентовано сфери його діяльності, права та обов'язки. Українська сторона використала домовленості, закладені в угоді, лише у 2005 році, відкривши Український культурно-інформаційний центр у Парижі. Брак коштів, соціально-політичні проблеми гальмували процес створення українського культурного представництва. Проте, саме в Посольстві України у Франції було створено перший у світі український культурний центр.

Відповідно до домовленостей, центри мали сприяти розвитку відносин між Україною і Францією в галузях культури, освіти, виховання, науки, техніки, комунікації, співробітництву між вищими навчальними закладами, ознайомленню громадськості з цінностями і досягненнями кожної з обох держав у цих галузях (стаття 2). У документі чітко визначена сфера діяльності центрів, до якої відносилися: проведення заходів у галузі культури, освіти, науки й техніки в Україні і у Франції; організація конференцій, колоквиумів та інших зустрічей; організація спектаклів, концертів та виставок; демонстрація фільмів і аудіовізуальних матеріалів; прийом наукових співробітників, лекторів, діячів культури та мистецтва країни, що направляє; поширення інформації про культурне життя, наукові та технічні досягнення держави; забезпечення роботи бібліотеки, читального залу, салону аудіовізуальних засобів, надання у тимчасове користування друкованих і аудіовізуальних матеріалів культурного, наукового та технічного характеру; публікація та розповсюдження інформаційних програм, каталогів та інших матеріалів культурного, освітнього, наукового та технічного характеру, а також проведення консультацій; публікація та розповсюдження інформаційних програм, каталогів та інших матеріалів культурного, освітнього, наукового та технічного характеру; вивчення мови, методика викладання і знайомство з культурою держави, що направляє, співробітництво в галузі підготовки кадрів. За домовленістю сторін центри можуть брати участь або виявляти ініціативу в інших видах діяльності (стаття 5)⁵. Підтримка діяльності культурних центрів юридично закріплена також у статті 3 Угоди про культурне, науково-технічне співробітництво між Урядом України та Урядом Французької Республіки⁶, яка була підписана відповідно до Договору про взаєморозуміння та співробітництво 19 жовтня 1995 р., чинності дана угода набула 10 квітня 1996 р.

Спектр діяльності ФКЦ дуже широкий – це і художні виставки, театральні вистави, музика, балет, кіномистецтво, фотографії, наукові лекції та дискусії. Особлива увага приділялася сучасному мистецтву. Французький культурний центр сприяв розвитку зв'язків між установами та митцями Франції та України задля досягнення довготривалої співпраці. При підготовці мистецьких та культурних заходів ФКЦ використовував експертну думку та підтримку французької Асоціації сприяння мистецькій діяльності (AFAA), Паризької організації при Міністерстві закордонних справ та Міністерстві культури.

Керівники Центру надавали увагу всім сферам культури. Вперше, зображувальне мистецтво Франції широко було представлено виставкою графіки "Основа – папір", яка проходила у вересні 1994 року в Українському домі у Києві та в Одесі. В експозиції були представлені роботи Анрі Мішо, Матта, Андре Массона, Альбера Бітрона, Жоржа Ортнера, Фері Іскана, Маргаріт Пазко, Колетт Дебле та Франсуа Дека. Відома в Європі художниця Колетт Дебле, ще двічі відвідувала Україну зі своїми експозиціями: у вересні – жовтні 1997 року в Києві експонувалася її виставка під назвою "Намальовані жінки", а у травні наступного року – "Золотий вік". Україну зі своїми виставками відвідали такі митці зображувального мистецтва як Олів'є Дебре "50 років естампів", Ан Горубен "Вулиці Монпарнасу, Паризький щоденник", Мішель Розію "Тавромахія", Луї-Рене-Берж "Різець", Жан-Мішель Альберол "Я не П'єро, я Фердинанд" (шовкографії), Жан-П'єр Плендр "Слюга туш", Тіберій Сільваші "Вибух кольорів", Крістіан Цаймертр "Століття Цаймертра", Крістіан Буйє "Що ми бачимо?", Крістін Жан "Ансамбль", Тоні Сулье "Подорожі", Філіп Апелуаг "Tino-Tine", Ксав'є Галь "Решітки"⁷.

Французький культурний центр також організовував виставки українських митців. Наприклад, виставка кераміки Л. Красюк, живопису О.Чепелик, графіки студентів Академії мис-

тецтв м. Києва та Львівської Академії мистецтв, живопис вінницьких художників, гравюри Сергія Якутовича⁸. Проте, пропагування українського мистецтва, як в Україні, так і у Франції не є основним завданням Французького культурного центру⁹.

За сприяння Французького культурного центру прихильники фотомистецтва мали змогу ознайомитися із роботами таких французьких майстрів як Клавдій Слубан "Навколо Чорного моря – зимові подорожі", Віллі Роніс "Отвори", Дельфін Дюр'є, Ерік Вазолтер "Зі сходу на схід: інше дитинство", Бенуа Жіземберг "Руанда", Робер Дуано "Свято", Жульє Гольдштайн "Чотири брами України"¹⁰. Виставки ж українських фотохудожників головним чином були присвячені французьким мотивам, наприклад: В. Гелярека "Віддзеркалений Париж", І. Терещенка "Люкембурзький сад", Сергія Шведенка та Інни Федотової "Погляд на Париж", Євгена Бавчара "Шляхом Бальзака"¹¹. Були і спільні українсько-французькі проекти, наприклад, "У просторі Дюбюффе"¹² французьки Ніколетти Монтальбені та українки Олени Голуб, присвячений пам'яті французького представника "арт-бруту" Ж. Дюбюффе (1901 – 1985 рр.).

Отже, впродовж 1994 – 2006 рр. Французький культурний центр організував та провів близько 200 виставок живопису, естампів, плакатів, коміксів, скульптур, фотовиставок тощо.

Одним із пріоритетних напрямків у багаторічній діяльності ФКЦ була організація концертів класичної та сучасної музики для українських слухачів. Зусиллями центру було створено українсько-французьку програму музичних вечорів із залученням музикантів обох держав. Часто музика французьких композиторів звучала у виконанні українських музикантів. Незабутніми були враження від концертів Заслуженого симфонічного оркестру Державної телерадіомовної компанії України з диригентом Ліонелем Столярю, Національного симфонічного оркестру України з диригентом Теодором Кучаром, Дніпропетровського камерного оркестру "Пори року" із скрипалем – Послом Франції в Україні Домініком Шассаром, Фредеріком Пелассі, Аленом Дабонкуром, Полем Майора, Еріком де Сажем, Еріком Лебреном та багатьма іншими французькими музикантами. Незвичайними для українських слухачів були концерти органної та старовинної музики епохи Середньовіччя, Відродження і бароко у виконанні французьких ансамблів "Музиканти з Лувру", "Алегрія", "A Sei Voci"¹³. В такий спосіб, Французький культурний центр сприяв розвитку відносин між українським та французьким мистецьким музичним світом.

Велике значення в культурі Франції ХХ ст. посідає кіномистецтво, з яким широко знайомив українських шанувальників Французький культурний центр. Щотижня, а то й двічі на тиждень, відбувалися покази французьких фільмів у приміщенні Французького культурного Центру та в кінотеатрах-партнерах Центру – "Кінопанорама", "Дружба", Кінотеатр ім. Чапаєва. Завдяки програмі "Мандрівний кінематограф" ретроспективи французького кіно відбувалися в багатьох містах України – Києві, Львові, Одесі, Донецьку, Дніпропетровську, Славутічі та інших.

Фільми об'єднувалися тематично у ретроспективи, наприклад: ретроспективи французького кіно 80-х років, фільмів Саші В'єрні, Аньє Варди, Алена Делона, панорама французької комедії, 50-та річниця Каннського фестивалю, місяці документального кіно тощо. У трьох містах України – Києві, Харкові та Одесі проходив масштабний фестиваль Сержа Генсбура, у Львові – фестиваль французьких фільмів "Артишок"¹⁴. Цікавим був фестиваль європейського німого кіно у супроводі оркестру. Французький культурний центр був багаторічним партнером Українського кінофестивалю "Молодість" та Фестивалю анімаційних фільмів "Крок".

Крім показів фільмів, Французький культурний центр організовував зустрічі з кіномитцями – Сашою В'єрні, П'єром Рішаром, Клодом Ланцманом¹⁵ та ін.

Пріоритетним напрямком діяльності Центру було театральне мистецтво. Французький культурний Центр з 1992 року щорічно проводив Всеукраїнський конкурс аматорських театрів, які грають на французькій мові. В ньому брали участь асоціації "Альянс Франсез", університети, інститути та незалежні колективи з усієї України. Конкурс своєю метою мав об'єднання молодих українців, що вивчають французьку мову та цікавляться театральним мистецтвом, а також розвиток нової форми вивчення французької мови.

Всеукраїнський конкурс з 1996 року було розширено до 1-го Міжнародного фестивалю, який зібрав першого ж року 220 учасників. У рамках 5-го Конкурсу змагалися 19 театральних колективів з 12 міст України. Під час 1-го Фестивалю три іноземні трупи – з Бельгії, Франції та

Швейцарії виступали зі спектаклями у театрі "Молодий" та учбових закладах, де вивчалася французька мова. Наступного 1997 року для участі у 6-му Всеукраїнському конкурсі Франкомовних театрів були відібрані 12 українських колективів, а 7 зарубіжних аматорських театрів були запрошені для участі у 2-му Міжнародному фестивалі франкомовних театрів¹⁶. У 1998 році вперше конкурс серед українських учасників проводився у двох номінаціях: "Студенти" (вік 18 – 25 років) та "Підлітки" (14 – 18 років)¹⁷.

Репертуар труп із кожним роком ставав все більш широким. Поряд із п'єсами відомих авторів, такими як Жан Кокто, П'єр де Моріва, Франсуаза Саган, Єжен Лябіш глядачів знайомили із маловідомими в Україні творами драматургів Жозіана Баляско, Іва Жаміака, П'єра Гріпарі, Анрі Ловедана.

Завдяки запрошенню Французького культурного центру, та його організації Україну відвідали театральні трупи: Театр Фронди, театр Філіпа Жанті, театр Метафора, Фрондана театр Сальюеля Розенштока, театр ляльок Арк-ан-Тер, театр Водолія, театр Віді Лозанні¹⁸ та інші театральні трупи та актори із моновиставами.

Велику нішу в культурній діяльності французького культурного центру займає класичний та сучасний танець. Не останню роль в цьому відіграла особистість талановитого танцівника українського походження Сержа Лифаря. Україну відвідали такі балетні трупи як Атлантичний балет, "Ескіз", Декаданс та Капітоль, Хореографічний центр м. Гавр, Верхня Нормандія, Балет Сонцестій, Національний хореографічний центр Орлеана, балетні трупи Дідьє Терона та "Л'Ешаппе"¹⁹ і багато інших танцювальних колективів. Незважаючи на організаційну складність, українські театри в багатьох містах України мали неодноразову можливість знайомитись із французьким театральним мистецтвом, як класичним, так і сучасним. Всього Україну з виступами відвідало близько вісімдесяти театральних колективів та балетних труп із Франції.

Із зростанням уваги до французької культури з боку української громадськості, зріла ідея створення культурного сезону, яка була втілена в 2004 році. Цей фестиваль отримав назву "Французька Весна в Україні" і проходив щороку протягом квітня по всій країні. Організація великих заходів у регіонах та співпраця з численними українськими партнерами мали на меті представити найкраще з сучасної французької творчості, налагодити плідний діалог, сприяти новим спільним проектам.

Книговидання, сприяння перекладацькій діяльності з кожним роком займає все більше нішу в роботі Французького культурного центру. Разом із Посольством Французької Республіки в Україні Центр створив програму сприяння видавничій справі "Сковорода". Вона полягає у фінансовій підтримці видавців, які бажають перекладати і видавати українською мовою твори французьких авторів. Починаючи з 1992 р., у такий спосіб було видано близько ста сорока книжок. Щороку проводиться нагородження Премією "Сковорода" за найкращий переклад. Крім того, кожного року 20 березня відбувається Свято французької мови, а у жовтні Свято читання, на які Французький культурний центр запрошує французьких письменників та діячів культури. Свято читання було започатковане ще у жовтні 1989 року Міністерством культури та комунікації Франції разом із Національним центром книги з метою сприяння постійному діалогу між світовими культурами²⁰. У ньому беруть участь більше 100 країн світу, в Україні це свято почали відзначати з 2001 року.

Окремою формою діяльності Французького культурного Центру є курси французької мови. Розроблено курси для всіх рівнів – від початківців до фахівців, а також курси французької мови готельного бізнесу та туризму, французька для дітей та підлітків, французька для театру. Кожного семестру на курсах навчалася близько 1250 учнів.

Слухачі курсів та всі відвідувачі ФКЦ мали змогу користуватися медіатекою, яка налічує понад 13 000 одиниць: книги, аудіо та відеокасети, CD, DVD, а також 60 видів газет та інших періодичних видань²¹. Медіатека Французького культурного центру є й "Інформаційним центром", де можна отримати інформацію про Францію, про культурно-мистецькі події, які там відбуваються, систему освіти, державні установи, туристичні центри та маршрути, про історичні та культурні пам'ятки тощо.

Діяльність Центру не обмежувалась лише Києвом, а поширювалась також на великі міста України. Організацію заходів у регіонах Французький культурний центр здійснював через ре-

гіональні французькі центри, а в регіонах, де немає французьких центрів пропонував свою культурну програму, спираючись на таку потужну і динамічну мережу, як "Альянс Франсез", яких нараховувалося більше десяти в Україні.

Французькі центри міст Дніпропетровська, Донецька, Львова та Одеси є регіональними представництвами Відділу культури та співробітництва Посольства Французької Республіки в Україні. Вони створені при місцевих установах університетах чи бібліотеках. Французький центр м. Харкова є філією Французького культурного центру в Україні, створений у 1996 році. Французький центр м. Харкова популяризує французьку мову та культуру в Харківській, Полтавській та Сумській областях. Його основними завданнями є: педагогічна допомога вчителям середньої школи та викладачам вищих навчальних закладів (семінари підвищення кваліфікації вчителів, надання методичних матеріалів); організація іспитів для отримання французьких дипломів, а також проведення підготовчих курсів до іспитів; відбір стипендіатів французького уряду, надання інформації про вищу освіту Франції, організація культурних заходів спільно з Французьким культурним центром в Україні (м. Київ).

Отже, головними принципами діяльності ФКЦ стали: запроваджувати нове, відкриваючи шляхи налагодження діалогу між французькою та українською сторонами; продовжувати діяльність у напрямках, де успішно налагоджені контакти забезпечують міцність та тривалість, як наприклад, у сучасному танці, музиці, музейній сфері, кінематографі; розвивати партнерство, зміцнюючи вже існуючі зв'язки, та урізноманітнювати його для подальшої широкої співпраці, зокрема мистецьке партнерство, партнерство з установами, спонсорами та засобами масової інформації²².

Французький культурний центр в Україні є одним із 176 культурних центрів Франції по всьому світі, діяльність якого чітко регламентується міжнародними нормативними документами. Центр активно присутній у культурному житті Києва та України з численними культурними заходами: художніми та книжковими виставками, концертами, кінопоказами, театральним виставами, зустрічами з французькими митцями, семінарами, науковим конференціями, майстер-класами тощо. За дванадцять років своєї активної діяльності Центр організував та провів близько тисячі культурно-мистецьких заходів та акцій. Спираючись на статистичні підрахунки, можна стверджувати, що активність діяльності Центру не залежить ні від соціально-економічних, політичних, міжнародних чинників, ні від особи, яка очолювала установу. Впродовж 1994 – 2006 рр. робота Французького культурного центру в Україні характеризувалася стабільною активною діяльністю із тенденцією до поширення своєї роботи по всій території України та збільшенням кількості масштабних акцій всеукраїнського значення.

¹ Амеліна Л. Близьче до Франції // Всесвіт. – 1998. – № 11. – С. 145 – 150.

² "Альянс Франсез", заснований у Парижі в 1883 році, вже більш ніж сторіччя втілює в життя амбітний проект з поширення французької мови та культури у всьому світі через "людей доброї волі будь-яких поглядів, політичних та релігійних течій". В наш час існує світова мережа "Альянс Франсез", створених за прикладом паризького "Альянс Франсез". Вони є громадськими організаціями, що керуються місцевим правом і мають офіційне визнання паризького "Альянс Франсез". Паризький "Альянс Франсез" координує роботу цієї величезної мережі, користуючись для цього підтримкою з боку Міністерства закордонних справ Франції. Міжнародна мережа "Альянс Франсез" постійно розширюється як територіально, так і за рахунок збільшення числа франкофілів. У наш час існує 1061 "Альянс Франсез" у 135 країнах світу, де навчаються приблизно 430 000 студентів. Своїм виключним довголіттям та життєздатністю "Альянс Франсез" завов'язаний тісним зв'язком між громадянами та меценатами приймаючих країн та французькою державою. Педагогічна місія "Альянс Франсез" по розробці інновацій у галузі викладання французької мови, як іноземної має продовження у площині культурної політики та співробітництва з Францією.

³ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (Далі – ЦДАВО). – Ф. 5233. – Оп. 1. – Спр. 448. – Арк. 115.

⁴ ЦДАВО України. – Ф. 5233. – Оп. 1. – Спр. 448. – Арк. 143.

⁵ Угода між Урядом України і Урядом Французької Республіки про статус та умови діяльності культурних центрів // Галузевий державний архів МЗС України. – Ф. 2. – Оп. 6. – Спр. 448.

⁶ Угода про культурне, науково-технічне співробітництво між Урядом України та Урядом Французької Республіки // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – Офіц. вид. – К., 2006 – № 6. – Кн. 1, – С. 315 – 322.

- ⁷ Програма заходів Французького культурного центру. – вересень – жовтень 1994; березень – квітень 1997; травень – червень 1997; вересень – жовтень 1997; листопад – грудень 1997; травень – червень 1998; листопад – грудень 1998; січень – лютий 1999; березень – квітень 2001; вересень – жовтень 2001; листопад – грудень 2001; вересень – жовтень 2003; травень – червень 2005; травень – липень 2006.
- ⁸ Програма заходів Французького культурного центру. – листопад – грудень 1994; січень – лютий 1995; вересень – жовтень 1995; вересень – жовтень 1996; травень – червень 2002.
- ⁹ Марк Саньйоль: "Ми пропагуємо свою культуру" // День, № 20, середа, 4 лютого 1998 – С. 6.
- ¹⁰ Програма заходів Французького культурного центру. – листопад – грудень 1996; вересень – жовтень 1999; листопад – грудень 1999; січень – лютий 2000; травень – липень 2005; вересень – жовтень 2005; січень – березень 2006.
- ¹¹ Програма заходів Французького культурного центру. – березень – квітень 1998; травень – червень 1998; березень – квітень 1999; травень – червень 1999.
- ¹² Програма заходів Французького культурного центру. – листопад – грудень 2005.
- ¹³ Програма заходів Французького культурного центру. – вересень – жовтень 1994; листопад – грудень 1994; березень – квітень 1995; травень – червень 1995; травень – червень 1996.
- ¹⁴ Програма заходів Французького культурного центру. – січень – лютий 1995; листопад – грудень 1997; січень – лютий 1998; травень – червень 1998; листопад – грудень 2004; листопад – грудень 2005.
- ¹⁵ Програма заходів Французького культурного центру. – січень – лютий 1995; травень – червень 1995.
- ¹⁶ Програма заходів Французького культурного центру. – березень – квітень 1997. – С.2 – 3.
- ¹⁷ Програма заходів Французького культурного центру. – квітень – червень 1998. – С.12 – 13.
- ¹⁸ Програма заходів Французького культурного центру. – березень – квітень 1995; травень – червень 1995; вересень – жовтень 1997; січень – лютий 2001.
- ¹⁹ Програма заходів Французького культурного центру. – вересень – жовтень 1996; січень – лютий 1997; травень – червень 1997; вересень – жовтень 1997; вересень – жовтень 1998.
- ²⁰ Національна бібліотека України для дітей та юнацтва. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=3676>
- ²¹ Посольство Французької Республіки в Україні. – Режим доступу: www.ambafrance-ua.org
- ²² Французький культурний центр. – Режим доступу: <http://www.ifu.com.ua/?s=4>

Статья посвящена деятельности Французского культурного центра в Украине в 1994 – 2006 гг., проанализированы главные направления работы Центра, его вклад в развитие украинско-французских отношений в гуманитарной сфере.

Ключевые слова: Французский культурный Центр, украинско-французские отношения, культурное сотрудничество.

The article is devoted to the activity of French Cultural Centre in Ukraine in the period of 1994 – 2006, the main fields of the activity has been analyzed as well as its role in the development of Ukrainian-French relations in humanitarian sphere.

Key words: French Cultural Centre, Ukrainian-French relations, cultural cooperation.